

‘Op ooghoogte spreken met elkaar’ - reacties van gastsprekers en deelnemers webinar Synodaal Proces 10 januari 2022

Br. Bernardus Peeters o.c.s.o.

Dank, prof. Wijlens, voor uw inleiding. Iedere zin, ieder woord is de moeite waard om stil bij te staan. Wat mij als voorzitter van de KNR vooral interesseert – en ik spreek dan namens de religieuzen – is uw enthousiasme voor dit synodaal proces onder de religieuzen.

Ook wij binnen de KNR hebben vaak de opmerking gehoord: ‘Ja, wat moeten wij hier nu mee? We zijn toch al synodaal?’ U heeft ons huiswerk voor meer dan drie jaar gegeven om na te denken over alle vragen die u gesteld hebt.

Wat mij vooral raakt is uw oproep te luisteren naar elkaar; niet alleen met de oren, maar met ons hart. En ik zou willen toevoegen: het gaat ook om het zien en omzien naar elkaar. Het doel is als het ware een betrekking van heel dat lichaam van de Kerk naar alles en iedereen in en buiten de Kerk. Ik denk dat het ons als religieuzen moet prikkelen om werk te maken van dit synodale proces, in welke situatie we ons ook bevinden en leven.

U daagt ons uit na te denken over wat wij als religieuzen kunnen bieden aan de Kerk. Zeker in westerse landen klinkt vaak de klacht: Wat betekenen we nog, wat kunnen wij nog gezien de situatie waarin veel religieuzen zich op dit moment bevinden? Maar het synodale proces geeft ons een enorme boost, juist ook aan oudere religieuzen. Om met al de levenservaring die er onder ons is die plek in het volk van God in te nemen; misschien weer opnieuw in te nemen.

Want dat is een andere uitdaging die u terecht noemt. Wat is onze plek in de Kerk, wat betekent die? De religieuzen hebben een tijd gehad, daar moeten we eerlijk in zijn, dat we onszelf een beetje aan de zijkant van de Kerk geplaatst hebben. We horen ook in die marge te staan, maar we blijven deel uitmaken van die Kerk. Dit synodale proces kan voor ons een uitdaging zijn om opnieuw die plek in de Kerk weer te zien en te vinden, in een wisselwerking van alle kanten. U geeft een heleboel uitdagingen mee. Uitdagingen waar we misschien niet gelijk een antwoord op weten, maar dat hoeft gelukkig ook niet. Het logo van de Synode dat u aan het begin liet zien, laat een bewegende Kerk zien, geen stilstaande Kerk. We zijn op weg en we blijven altijd op weg.

Zr. Holkje van der Veer o.p.

Ik heb met twee verschillende oren naar prof. Wijlens geluisterd. Met mijn ene oor als zuster Dominicanes. Na een decennialang proces van overdragen, afbouwen en voltooiing bevinden wij ons als congregatie van zusters Dominicanessen van Neerbosch nu in een wonderlijke situatie van nieuw élan en voorzichtige opbouw. Afbouwen was steeds een belangrijke activiteit. Eigen scholen en een ziekenhuis zijn overgedragen. Bijna al het vastgoed is verkocht. Voor onze oudere zusters wordt uitstekend gezorgd. En wij van het huidige bestuur zijn door het delegeren van taken ook ontzorgd. Toch geloven wij dat de Geest een richting uit waait die je niet verwacht. We hebben de deuren naar de toekomst nooit gesloten. Toen ik en een medezuster in de jaren ‘80 en ‘90 op de deur van mijn congregatie klopten om toegelaten te worden als kandidaat, waren de bestuurszusters van die tijd onthand. ‘Wat moeten we met deze jonge vrouwen? We zijn aan het voltooiën. Jullie komst past ons niet. Ga een deurtje verder’, zo klonk het in die dagen. Maar in de jaren ‘90 ging langzaam de deur toch open. Er zijn altijd zusters in mijn congregatie geweest die zeiden: ‘Laten we open blijven staan voor nieuwe mogelijkheden. Wie weet kan het wèl. Wie weet wat de Geest ons te zeggen heeft’. Niet zozeer omdat medezusters vinden dat onze congregatie behouden moet blijven, maar omdat onze missie en ons charisma mag blijven bestaan. Om de betekenis die dat charisma heeft in onze samenleving. Daarom werd en wordt de deur opengezet naar toekomst.

En dan blijkt rond 2018 dat de tijd rijp is. Jonge mensen kloppen – het is echt waar – aan kloosterpoorten, niet alleen bij de Dominicanen. ‘Help ons’, zeggen ze, ‘om een leven in waarachtigheid en oprechtheid te beginnen’. ‘Help ons’, zeggen ze, ‘want de missie van het religieuze leven is een belangrijk antwoord op de vragen van deze tijd’. Op vele plekken in Nederland lopen in de kloosters en in de lekenbewegingen ook jonge mensen rond. Bij ons zijn twee zusters in kleine professie en een andere vrouw is in november aan haar noviciaat begonnen. Nu staan wij als congregatie en ook als orde van Dominicanen en als lekenbeweging voor de vraag: ‘Waar en hoe willen wij ons gaan inzetten, wat is onze gezamenlijke missie en wie zijn onze bondgenoten? Hoe zijn wij in deze samenleving waarin individualisme en autonomie zulke dominante waarden zijn, een gemeenschap die met Christus verbonden is?’

Ik ben oprecht blij met dit synodale proces. Het stimuleert en helpt om het gesprek met elkaar en de mensen om ons heen aan te gaan. Hier volgt een vraag. Om iets nieuws te beginnen, tot nieuwe inzichten te komen en deuren te openen, heb je niet alleen luisterbereidheid nodig, maar vooral veel tijd. Waarom is dit proces zo kort? Loopt het af in 2023? Hoe ziet u de rol van dit proces voor de toekomst van de Kerk?

Met mijn andere oor heb ik geluisterd als lid van het Netwerk Katholieke Vrouwen Nederland. Al tientallen jaren hangt er in Nederland een dikke mist boven het katholieke kerkelijk erf. Een mist waarin velen, mannen en vrouwen, het lijntje met de kerkgemeenschap en elkaar zijn kwijt geraakt. De huidige paus heeft in dat zware wolkendeek wat gaten geprikt. Hoe heerlijk is dat! Het eerste licht dat afkomstig is uit Rome voelt nog steeds wat onwennig. Als Doornroosjes worden wij door paus voorzichtig wakker gekust. De paus deelt zijn zorg met ons om de mensen in de marge, de vluchtelingen, de uitgebuitenen en het milieu. Het is een man die ontspannen zijn tafel deelt en zich niet schaamt als niet alles netjes en ordelijk volgens de regels verloopt. En nu zegt hij met dit synodale proces tegen ons: ‘Maak van je kerk geen museumstuk, maar wordt een huis waar geloofd, gevierd en gegeten wordt.’ Hij roept juist hen die onder die mistige deken de weg kwijt zijn geraakt op: ‘Wordt wakker! Luister naar elkaar! Geloof in de Geest. Een nieuwe koers is mogelijk. Laat van je horen’. En tegen alle vrouwen zegt hij: ‘Ik wil ook jullie stem horen! Denk mee, treed weer binnen in de gemeenschap die Kerk heet.’

Hij voegt de daad bij het woord. Wij zijn blij dat hij juist u, prof. Wijlens, heeft aangesteld voor dit synodale proces. U heeft een verhaal. De vrouwen van het Netwerk Katholieke Vrouwen gaan de paus helpen om de verhalen van vrouwen te verzamelen in de hoop dat we nu al beter met elkaar in gesprek komen in het project ‘Zij heeft een verhaal’. Op 17 januari om 20.00 uur vertellen wij hier meer over in onze talkshow en op 18 januari 2022 staan de vragen online die wij alle vrouwen in Nederland willen voorleggen.

Wat wij van u hopen en ook durven te vragen, prof. Wijlens, is: Help om ons eindrapport met de verzameling verhalen van vrouwen, verder te brengen naar de bureaus van de bisschoppen en de kardinalen die in Rome bijeenkomen. Omdat we erin geloven. Er is een nieuwe toekomst aangebroken. En in de tussentijd aan ons de taak om een nieuw verhaal te maken ook hier en nu al.

Mgr. Jan Liesen

Prof. Wijlens, u heeft in kort bestek een heldere lijn geschetst is; een lijn die begint bij fundamentele zaken en die uitkomt bij de realiteit. Mijn werkelijkheid is die van parochies. Waar ook religieuzen wonen, leven en werken, maar de insteek is toch die van de parochies. En die staan voor een geweldige uitdaging in deze tijd. Bij het proces van volgen, begeleiden en sturen, is deze synodale weg een geweldige hulp; een genade, een geschenk.

Ik ben blij dat u begint bij het begin, de openbaring. Openbaring wil niet zeggen dat er een pakketje waarheid uit de hemel valt en dan doordruppelt in de geledingen van de Kerk. Openbaring is dat God

ons wil ontmoeten, ons wil spreken. In het document van het Tweede Vaticaans Concilie over de Openbaring, *Dei Verbum*, staat dit nadrukkelijk. God zoekt het gesprek, Hij overdondert niet. Zoals wij pas gevierd hebben in de Kersttijd, komt Hij bij Maria en gaat in gesprek. Hij heeft vragen. Het cruciale daaraan is dat het Woord dat naar ons toekomt in de meest letterlijke zin van het woord, ons verantwoordelijk maakt. We ontvangen het Woord, maar dat legt op ons de mooie uitdaging om een antwoord te geven. We zijn verantwoordelijk. En dat begint met luisteren. Naar God, maar ook naar elkaar: wat dat Woord van God met ons doet; hoe wij erop reageren, hoe wij het in geloof aannemen en ernaar gaan leven.

Wij zijn als gelovigen niet in de eerste plaats bisschop of priester of diaken of religieus of leek. Voor dat alles, voor elke distinctie, zijn we leerlingen van Christus. Het treft mij hoe cruciaal het woord 'leerling' is als je het Evangelie doorleest. Dat er nauwelijks distincties zijn, dat iedereen een leerling van Christus is.

Ik hoop en werk en bid voor een ommekeer in parochies, een mentaliteitsverandering. Maar dat is niet eenvoudig. Er is weerstand; men blijft makkelijk steken bij het behouden wat men heeft. Dat is begrijpelijk en niet persé verkeerd. Maar er is meer nodig in deze tijd. De synodale weg is voor mij echt een Godsgeschenk om na te denken en te bidden met elkaar. Hoe spreekt God ons aan? Wat betekent zijn Woord voor jou en voor mij? Wat is het antwoord wat wij geven en – tweede aspect – wat is het antwoord dat wij gezamenlijk geven? Want geloof kan niet van iemand alleen zijn, het is van de gemeenschap. De *sensus fidelium* is van alle gelovigen, niet van eentje.

Ik hoorde de vraag van zr. Van der Veer hoe lang het synodale proces doorgaat. Ik zou graag willen zeggen dat dit proces niet mag ophouden. Ik ben deze maand tien jaar bisschop van Breda. Ik heb een paar keer een pastorale brief geschreven. Dat is toch nog het model van top-down: je schrijft iets en deelt dat uit. Afgelopen jaar heb ik het anders willen doen. Ik ben begonnen met een voorzet die ik heb gedeeld met een groep. Ik heb hen gevraagd daar open en vrij op te reageren. Al de reacties zijn weer samengekomen en daar hebben we samen naar geluisterd en gekeken en reacties verwerkt. Dat hebben we nog een keer gedaan met een wat grotere groep. Het duurde in totaal vijf maanden. Daar is een visiestuk uit gekomen waar we met iedereen die in het bisdom werkt achter kunnen staan. Het is in een proces tot stand gekomen waarin iedereen zijn eigen rol had. En natuurlijk, uiteindelijk zet ik er mijn handtekening onder. Maar dat doe ik in de wetenschap dat het niet alleen van mij is. Dat geeft mij hoop dat het mogelijk is. Een visie is nog geen strategie. Die moet nog uitgewerkt worden in concrete stappen die je in parochies samen kunt doen. Dat is de volgende fase waarin we zitten. Ook weer een grote uitdaging, maar mijn motto is: *Deus providebit*, God zal er in voorzien. Ik vertrouw erop dat de Heilige Geest bij ons is en dat Hij werkzaam is.

Nog één detail wil ik noemen, omdat ik daar persoonlijk bij ben geweest en daar de vruchten nu al van zie. We zijn een aantal jaren geleden begonnen met Alphacursussen. Een serie van tien avonden waar je bij elkaar komt rond een hele eenvoudige maar goed voorbereide maaltijd. Er is een korte inleiding en daarna een gesprek. Ongeveer de helft van zo'n groep bestaat uit parochianen die altijd en overal komen opdagen bij wat in de parochie georganiseerd wordt. Maar de andere helft bestaat uit volslagen nieuwe mensen: niet-gedoopten en opvallend veel mensen in de leeftijdsgroep van 30 tot 50 jaar. Ik heb gezien dat er na die tien avonden een enthousiasme en saamhorigheid tot stand komt die blijft. Een aantal van hen, vijf uit de eerste cursus, heeft uitgesproken dat ze hier meer van willen weten en dat ze er misschien zelfs wel bij willen horen. Een heeft zich inmiddels laten dopen. Waarom noem ik dit? Omdat het mogelijk is om met elkaar te spreken over en te luisteren naar het Woord van God. Het gaat er niet om dat je een ander je mening opdringt. Waar het om gaat is dat je een brug maakt naar elkaar. Degene die over de brug gaat is Christus; dat zijn niet wij. In dat proces gebeuren wonderen. En ook al is de situatie van onze parochies precair, toch heb ik hoop dat dit proces van de synodale weg een Godsgeschenk is om een ommekeer te maken.

Plenaire nabespreking

- Het verloop van het synodale proces

Prof. Wijlens: “Het doel van de synode is om een verandering te realiseren in de interactie tussen verschillende mensen. De basis hiervoor ligt in het doopsel. Er wordt nu een proces van samen op weg zijn in gang gezet. Maar deze eindigt niet op het moment dat de Nederlandse bisschoppen hun bericht naar het Vaticaan sturen. Het eindigt ook niet wanneer er in 2023 een synode wordt gehouden. Want daarna gaat het terug naar de lokale kerken.

Op deze weg zullen er zeker nog vragen komen. Daarom heeft het Synodesecretariaat verschillende commissies opgericht, zodat mensen met verschillende achtergronden en expertise kunnen adviseren. Ook in Rome weet men niet wat het resultaat zal zijn. Een eerste resultaat van het luisteren was dat we de eerste fase hebben verlengd tot augustus 2022. De bisschoppen hadden gereageerd dat de tijd voor de eerste fase te kort was. In eerste instantie was dit Pasen 2022. Dat betekent dat wij in Rome in een verhoogd tempo de reacties moeten gaan bestuderen.”

- Hoe kunnen wij gehoord worden in het synodale proces?

Prof. Wijlens: “Kardinaal Grech heeft gezegd: wanneer een bisschoppenconferentie dreigt mij statistieken toe te sturen, dan stuur ik dit gewoon terug en moeten ze met een ander bericht komen. Kardinaal Grech is er duidelijk in dat er een proces op gang moet komen. Ook de documenten zeggen: het gaat niet zozeer om het rapport, maar om het met elkaar in gesprek gaan. Het unieke van dit proces is de wisselwerking tussen lokale kerken en de gehele Kerk. De bisschoppenconferenties ontvangen uit de bisdommen de rapporten. Maar ze zijn ook zelf uitgenodigd om als bisschoppenconferentie na te denken over wat er binnengekomen is. Het is niet de bedoeling dat één persoon van alle rapporten een samenvatting maakt. In de richtlijnen staat dat de bisschoppenconferentie de rapporten van alle afzonderlijke bisdommen moet meesturen. Daar zit een bepaalde controle achter. Misschien klinkt dat negatief, maar in Rome hebben ze ervaring met hoe dingen geschreven kunnen worden.

Samen met zr. Nathalie Becquart, door de paus benoemd als ondersecretaris van de synode, zijn wij de twee vrouwen in het synodesecretariaat. Wij ontvangen post, mail en telefoontjes van vrouwen en vrouwenorganisaties waarin de zorg wordt verwoord dat zij niet gehoord zullen worden. Dat is iets waarover we moeten nadenken. Vanwaar komt die angst om niet of onvoldoende gehoord te worden? We hebben daar een open oor voor.

Tegelijkertijd is het voor ons in Rome helaas niet mogelijk om alle groepen persoonlijk te horen. Er zijn ook andere groepen, bijvoorbeeld de slachtoffers van seksueel misbruik. Ik was op een bijeenkomst in Polen, georganiseerd door de Pauselijke Commissie voor de Bescherming van Minderjarigen. Er waren vertegenwoordigers van 22 bisschoppenconferenties in Oost-Europa. Slachtoffers van seksueel misbruik zeiden: ‘Hoe kunnen wij gehoord worden in het synodale proces? Worden wij niet vergeten?’ En toen dacht ik: jullie zijn al een keer niet gehoord, namelijk toen jullie meldden dat er iets fundamenteel mis is gegaan. Dat kunnen we ons niet nog eens permitteren. De Kerk wil ook de stem van de religieuzen horen. Er is een brief gegaan naar de conferenties van religieuzen. Voor Kerstmis is er een bijeenkomst geweest met de leiders van de USG (Superior General of Institutes of Catholic Men Religious) en de UISG (Superior General of Institutes of Catholic Women Religious) om te kijken hoe zij betrokken kunnen worden.

Mgr. Liesen reageert ook op de vraag hoe het proces op een luisterende manier vormgegeven kan worden: “Ik denk dat het kan. Ik werk ervoor, ik bid ervoor. Ik probeer dat zelf ook. We hebben in

ons bisdom twee jaar geleden het initiatief genomen tot een missionaire conferentie. Tegen mijn verwachtingen in kan deze op een enorme belangstelling rekenen: meer dan 1000 mensen hebben zich aangemeld. Dat heb ik nog nooit meegemaakt. Maar als u mij vraagt hoe het zal gaan in het gesprek met de bisschoppen onderling, dan kan ik alleen zeggen dat de realiteit van de bisdommen zeer verschillend is. In het bisdom Breda zijn 28 priesters en er zijn meer parochies. Ik ben praktisch ieder weekend aan het vervangen in een parochie. Er zijn bisdommen waar dat totaal anders is. De problemen zijn heel divers.”

Br. Peeters reageert ook: “Het synodale proces heeft behoefte aan vertrouwen. Ik denk dat we weg moeten uit dat voortdurende wantrouwen. Dat heeft allemaal historische wortels en dat moeten we niet ontkennen. Maar laten we met z’n allen ook vertrouwen op die Geest. Zoals *zr. Van der Veer* zei: die dikke mist wordt nu mooi doorbroken door een aantal lichtstralen. Laten we in Godsnaam allemaal samen onder dat licht gaan staan. En dan niet vragen waar dat allemaal toe leidt. Het feit dat het gebeurt is al een wonder op zich. Laten we in Godsnaam daar eens van genieten in plaats van meteen – en dat is echt Nederlands – te beginnen met de vraag of en wat het oplevert. God werkt!”

Prof. Wijlens: “Vertrouwen is wezenlijk in het hele proces. Ik snap ook dat er kwetsuren liggen uit het verleden. Ik hoop voor de Kerk van Nederland dat ze de kwetsuren zo kan plaatsen dat er een richting naar voren gevonden wordt; dat we een manier vinden die ook voor een jonge generatie interessant is, om fris en met goede moed daarin te stappen.

Ook *zr. Van der Veer* reageert: “Ik vind de term ‘ooghoogte’ zo treffend en dat daar het woord ‘vriendschap’ aan gekoppeld wordt. Ik denk dat dit hele proces veel creativiteit vraagt. Bij mij gedijt creativiteit het beste wanneer ik op ooghoogte met mensen ben. Dus dat je ontwapenend kunt luisteren en je kunt laten gezegd door de ander.

- Oecumene

Prof. Wijlens: “Voor mij persoonlijk komen verschillende thema’s waar ik aan werk nu samen. In Engeland werk ik aan een onderzoeksproject, getiteld *Receptive Ecumenism*. De onderzoeksvraag is: Wat kunnen we van andere kerken leren? Wat zijn onze eigen tekortkomingen? Op welke gebieden hebben we groeikansen? En de centrale vraag met betrekking tot de komende Bisschoppensynode is: Wat kunnen we op het vlak van synodaliteit van andere kerken leren? Welke theologie ligt er onder hun synodale structuren? Waar zitten goede ervaringen en wat levert problemen op? Daarom is nu al besloten dat in november 2023 twee grote consultaties zullen zijn in Wenen met de verschillende orthodoxe kerken en daarna twee bijeenkomsten met protestantse kerken. Alles wordt georganiseerd door de Pauselijke Raad van de Eenheid samen met het Secretariaat voor de Synode en de Stichting Pro Oriente.

De oecumenische dimensie wordt meegenomen in het synodaal proces. Maar dat vraagt ook iets van jullie: wat gaat u hier ter plekke doen in de oecumene? Wie gaat u uitnodigen? Mensen die niet gedoopt zijn of mensen die wel gedoopt zijn maar tot een andere kerk behoren? Hoe gaat u luisteren naar hun stemmen? Bepaalde congregaties zoals de Benedictijnen hebben ook tradities in andere kerken; hoe vindt de interactie daar plaats?

- Hoe kan de juxtapositie in *Lumen Gentium* worden opgelost?

Prof. Wijlens: “Toen ik in Nijmegen studeerde heb ik die vraag al opgepakt. Later in mijn canoniek-rechtelijke loopbaan is die aandacht gebleven. We hebben een internationale onderzoeksgroep om te kijken hoe dat gebeurt, zowel in de theologie als in de praktische toepassing daarvan. Het is een

hermeneutische vraag en die zal ook zo beantwoord moeten worden. Ik weet dat ik onder andere vanwege deze visie benoemd ben tot adviseur van het Secretariaat van de Synode om bij de beantwoording van dit soort vragen mee te denken. Het Secretariaat van de Bisschoppensynode is eigenlijk het secretariaat van de synode van de Kerk geworden.

Bij de reactie van mgr. Liesen moest ik denken aan een voormalige studiegenoot, hij is nu bisschop in Canada. Hij werd steeds ingezet om in bisdommen waar de problematiek van het seksueel misbruik groot was 'op te ruimen' en het vertrouwen tussen mensen te herstellen; daar is hij erg goed in. Hij zei tegen mij: 'Ik heb de Diocesane Pastorale Raad afgeschaft. Wat vind je daarvan?' Ik vroeg of hij het sacrament van het Vormsel vierde. Dat deed hij. En hij zei: "Dat is geweldig; dan heb je de hele Kerk bij elkaar. Allemaal jonge mensen, dat geeft veel energie." Ik vroeg hem wat er dan gevierd werd. 'De Heilige Geest', was het antwoord. 'Werkt die Heilige Geest ook in jouw bisdom? Ervaar je dat ook?' vroeg ik. Dat wist hij niet zo goed. Ik antwoordde: 'Juist daar heb je die Diocesane Pastorale Raad voor nodig, om dat vast te kunnen stellen.' Dat was in 2008. In 2017 hebben we elkaar toevallig weer ontmoet. Hij kwam terug op ons eerdere gesprek. Hij zei: 'Weet je Myriam, in ons gesprek werd me duidelijk waar het om gaat. Ik heb de Diocesane Pastorale Raad opnieuw in het leven geroepen'. In de Codex staat niet dat deze raad verplicht is. Maar een bisschop die dat apprecieert vanuit het werk van de Heilige Geest, zal zeggen dat hij helemaal niet zonder kan. Mijn voormalige klasgenoot vertelde dat, toen hij de Diocesane Pastorale Raad weer had ingesteld, hij steeds keek wat hij met hen moest bespreken. Waar kon hij en het hele bisdom hun voordeel mee doen? Een vraag was bijvoorbeeld: zullen wij in een bepaalde wijk scholen oprichten of juist sluiten? Hij constateerde dat in de Raad niemand uit het onderwijs vertegenwoordigd was. Hoe kon de Raad advies uitbrengen op dit vlak? Hij besloot mensen uit het onderwijs uit te nodigen om naar hen te luisteren alvorens de Raad een advies uit zou brengen. Precies dat was voor hem wat het betekent synodaal onderweg te zijn. Als laatste: de bisschop heeft ook besloten om persoonlijke supervisie te nemen. Hij gaat in gesprek met een mevrouw die niet katholiek is. Deze gesprekken helpen hem om na te denken over de manier waarop hij beslissingen neemt en aan wie hij verantwoording moet afleggen."

Mgr. Liesen reageert hier kort op. "Toen ik bisschop werd bestond er geen apart gremium voor overleg met gedoopten. Dat heb ik ingericht. Het was iets nieuws, het bisdom Breda kende geen lekenraad. Elke regio heeft eigen vertegenwoordigers aangewezen. We hadden een enthousiaste start, maar gedurende de eerste vijf jaar liepen we tegen een paar problemen aan. Allereerst was de groep te groot. Als je op ooghoogte serieus met elkaar wilt spreken, kun je dat niet met een forse groep doen. Het tweede punt was: waarover spreek je? Dat werd in het begin vaak bepaald door de problemen die in het bisdom gesignaleerd werden. Maar zo werden geen dingen besproken die niet als probleem ervaren werden. Dus hebben we een verandering doorgevoerd. Er zijn nu nog 12 leden en zij vormen een eigen agendacommissie. Dat werkt uitstekend.

In onze poging om de parochies een vitaliteit van binnenuit te geven, volgen we de route van de missionaire kerk. Daarbij is sprake van wat in de literatuur genoemd wordt een leadershipteam. Dat willen we implementeren. Dan heb ik het niet over beroepskrachten, maar over mensen met, laat ik het religieuze woord gebruiken, een charisma. Mensen met een gave, mensen die in staat zijn om hun schouder onder de parochiegemeenschap te zetten en die mee te dragen. Ons doel is dat er naast een parochiebestuur en alle gremia die we al hebben, in elke parochie zo'n leadershipteam functioneert. Daar kan een pastoor in zitten, dat zal vaak, maar dat is niet degene die stuurt; hij is degene die meeluistert en meespreekt. Ik heb goede hoop dat zo iets gaat lukken."

- Specifieke inbreng van religieuzen in het synodale proces.

Prof. Wijlens: “Ik keer nu weer terug bij de religieuzen. Ook voor hen is het de uitdaging om jonge mensen die bij de religieuze bewegingen komen, uit te nodigen. Als canonist zeg ik ook dat enige voorzichtigheid geboden is, want sommige van de jonge mensen hebben ook kwetsuren die ze meebrengen. Soms lopen ze voor dingen weg. De vraag is dan hoe we daar het beste mee om kunnen gaan. Dan zijn we terug bij mijn misbruikverhaal, ook het spirituele misbruik en alles wat daarmee samenhangt. Dat zijn thema’s waar we zorgvuldig naar moeten kijken.”

Br. Peeters gaat hierop in: “Daarom is het goed om de ervaring die we binnen de religieuze wereld hebben te delen. Jonge mensen die aan de deur kloppen van religieuze instituten vormen een geweldige uitdaging voor ons als oude religieuze instituten. Om echt naar die jonge mensen te luisteren is absoluut geen vanzelfsprekendheid. Ik zeg altijd, het bloemstuk moet opnieuw geschikt worden. De oude bloemen die al jaren in het water staan, vinden het niet altijd even leuk als er een frisse jonge bloem in dat boekje bij gezet wordt. En toch hebben de religieuzen het in zich om naar die mensen te luisteren. Dat vind ik niet alleen een uitdaging, maar ook één van de bijdragen, die we als religieuzen kunnen leveren. Het uithouden met elkaar in de positieve zin van het woord.”

Br. Peeters gaat ook in op de missie van religieuzen: “Stellen wij onze oren en ogen open voor de wereld om ons heen? Gelukkig doen we dat op veel terreinen, maar het blijft zoeken. Waar brengt de Geest ons?”

Zr. Van der Veer: “Het gaat om ons charisma. We leven in een samenleving waarin iedere dag mensen vastlopen, zeker in deze coronatijd. Het gaat erom wat levengevend is. Wij horen van anderen dat dit is wat zij bij ons vinden. En kunnen ze vervolgens zelf daarin geloven? Ook dat heeft te maken met vriendschap en elkaar in de ogen kijken.”

Wat betreft een eindrapport dat de KNR naar Rome stuurt, merkt *zr. Van der Veer* op dat het er niet om gaat wat we precies opschrijven. Wat haar betreft is de eindvraag: wat gaan we leven? Ze merkt ook op: “Als het om vrouwen in de Kerk gaat, valt er ook wat te helen. Het licht schijnt nu en er worden kleine zaadjes gezaaid. Maar dat licht doet bijna pijn aan je ogen; omdat er ook pijn ligt. En dat mogen we niet vergeten. Zeker in het verhaal van vrouwen die niet altijd vrijwillig zijn afgehaakt.” *Br. Peeters* beaamt dat het niet gaat om een mooi rapport: “Het is geen wedstrijd wie het beste jongetje van de klas is. Ik hoop op een eerlijk rapport dat ons allemaal helpt.”

- Achter de schermen is veel gaande

Mevrouw Wijlens sluit het webinar af: “Afgelopen september ben ik door kardinaal Grech uitgenodigd om de documenten mee te presenteren in de perszaal van het Vaticaan. Later is me de vraag gesteld hoe het was om als eerste vrouw zoiets te doen. Wat ik heel mooi vond is dat wij samen op het podium zaten: kardinaal Grech, een andere bisschop, een vrouwelijke religieus, een diocesane priester en ik zat daar als leek. Verschillende mensen uit het Volk van God presenteerden daar samen een document. We hebben een bijeenkomst gehad van alle vier adviesgroepen die er rond de synode zijn: een commissie voor theologische vragen, een commissie over de methode, een commissie over spiritualiteit en een commissie over communicatie. Een aantal van die commissies bestaat voor 50% uit vrouwen, ook vrouwen uit de niet-westerse wereld.

Iemand die ik echt kan aanbevelen als spreekster is *zr. Beatrice Faye*. Zij is professor filosofie in Burkina Faso en lid van de commissie voor theologische vragen. Zij heeft een interessante lezing gegeven, georganiseerd door de ambassadrice van Australië, te zien op:

<https://www.youtube.com/watch?v=EV-6fycHtH0>

Ik zou u willen uitnodigen om als vrouwen te luisteren naar vrouwen uit andere culturen. Wat betekent dit proces daar en hoe doen ze het daar? Het is ook belangrijk dat we als vrouwen betrokken zijn bij de processen. De teksten die geschreven zijn, de voorbereidende documenten en het Vademecum, daar waren vrouwen vertegenwoordigd - gehuwde vrouwen, oma's, jonge vrouwen, vrouwen uit alle continenten. Zij hebben meegeschreven en meegedacht. De vrouw die de commissie voor de methode leidt, komt uit Australië en is gespecialiseerd in veranderingsprocessen in grote organisaties. Dus achter de schermen is er al veel meer gaande dan u wellicht zou vermoeden."